

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De quattuor virtutibus cardinalibus, sive De formula honestae vitae

Martin <von Braga, Bischof>

[Augsburg], nicht vor 1503

De prudentia

[urn:nbn:de:bsz:31-290078](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-290078)

Singule igit. Illa est regula ps. phemij in q̄ Seneca reddidit auctores
beniuolos ostendendo vilitate illarū quatuor virtutū que studēde
z addiscēde sunt ideo. qz ipse cū earū opationibus hoīem honestū
z bene morigeratū faciūt. vt pz in lra. Etā ideo qz ille virtutes dicū
tur bona aīe que maxime bona sunt. r. Et hic.

De prudentia.

Quisquis ergo prudentiā sequi desideras tūc recte
prōnem viuas z oīa prius existimas z ppēdas
z dignitatē rebus non ex opinione multorum.
sed natura earundem construas.

Ista est ps. excuriua in q̄ mḡ. psequit determinare deductis vir
tutibus Et spālter pmo tractat de prudentiā ponēs de eadē diuersas
doctrinas sicut pat. bī. in p̄ssu. Tult igit pmo qz ille hō q̄ deside
rat imitari prudentiā talis debet regulariter viuere scdm dictamen re
cte rōnis. sic qz non deficiat a virtutis via. qz ratio semp deprecet ad
optima. pmo Et hic. Et ideo qm non regulari actu rōnis impruden
ter ducit vsū huius mūdi. eo qz talis bestialiter viuūt. Unde ex eo qz
hō sequit vsus rōnis dicit esse dignissima creaturarū. Sic ecōuerso
hō nō sequēs rōnē sed sensualitā ē peior est bestia.

Nā scire debes qz quedā sunt q̄ vident esse bona z nō sūt
z quedā nō vident esse bona z sunt. Quecūqz aut de trāsē
toris possides nō miseris. nec magni p̄rij existimes. qz
caduca sunt. Nec apud te q̄ habes tanq̄ aliena scriuabis.
sed pro te tanq̄ tua dispenses. z tanq̄ tuis semp vttere.

Hic auctor in ista līa duplicia ponit. Primo nāqz subdit conelariū
ad emēdationē pdictorū. ibi. Nā scire debes. Dicens qz qdā vident
esse bona scdm estimatōnē vulgarū. vsūt bona fortuna. diuitie z
bonores. q̄ tū nō sunt bona qz impediūt a sūmo bono. Et qz quedā
vident esse mala scdm vulgares. vt sunt scia z frus q̄ tū nō sunt ma
la. imo simpliciter bona. Et ideo nō debemus inspicere opiniones
vulgariū. qz vulgares fr̄itate nō cognoscūt. iuxta dictū Boetij. li. iij.
psa. iij. dicētis. Neque sūt eīn oculos tenebris aspectus ad lucē pspt
eue veritatis extollere. Siles qz sunt aubus. q̄rū intuitū nō illumi
nat dies cecat. Secō subijgit duplicia bona. ibi. Quecūqz aut zc.
Voles qz quedā sunt bona trāsitoria z de his dicit qz prudēs nō de
bet sup his mirari. i. magnā curā habere. qz labilia sunt p̄ Philo. iij.
ph̄sicozū. Quia que sunt in tpe labunz z corrupunt cū tpe. Alia sunt

bona eterna et perpetua. et de his dicit que apud te habes. i. in te. Et
de illis dicit Boetius metro primo.

Si igitur prudentiam amplecteris. ubique idem eris. Et pro
tempore rerum exigit varietas ita te accommodes tpe. Nec te
in aliquibus mutas sed potius aptes te. Sicut manus que eam
deest et cum in palmam extendit et cum in pugnum costringit.

Hic ponit et tangit stabilitatem prudentis que in prosperis non extollit. nec
in adversis impatentia non turbat vel contrubat. Nam sicut Pater in
Eubic. Prudens de se habet ad modum tetragoni. i. corporis quadrati. Nam
sicut corpus quadratum ad quacumque partem vertit. sed manet idem et fir-
mum. Sic homo prudens quilibet tpe et loco. idem et firmus manens absque re-
bensione secundum exigentiam tpe et rerum moribus suos potest mutare. nec in
ullo mutat. sed potius se tpe coaptabit. Sicut hic ponit unam similem
dine. Sciendum circa istam que prudentia sic describitur. Est recta ratio
rerum agibilitatis. v. Eubic. Vel sic. Est bonorum et malorum cogitatio cum
electione virtus. i. boni. et cum abiectioe alterius. i. mali. cum malum
non cadit sub electione mali. Et ergo illa auctoritas inter duo mala
minus malum est eligendum. intelligitur sic. Si duo mala obijciunt. mi-
nus est eligendum. minus pro fugiendum.

Prudens proprium est examinare consilia multorum et
non cito facili credulitate ad falsa prolabi.

Hic Seneca ponit conditionem ipsius prudentis. Voles que prudens
querere de consilia multorum. et non ex propria presumptione in errore cadere
Illud idem docuit Aristo. ut dicit Valerius maximus li. vii. Are-
stoteles autem Calisthenem auditorem suum ad Alexandrum mittens. monuit
ut cum eo aut que rarissime aut que iocundissime loqueret. quoniam primo salu-
bria consilia ageret. que ut ait Bern. Judicij est discernere quod liceat vel
non liceat. Consilij autem probare quod expediat. que ad prudentiam hoc pertinet
consilium. ut dicit beatus Tho. in ii. ii. q. xlvij. art. vi. Ad prudentiam
pertinet ratio consilij. Et hec conditio elicitur ex vi. Eubic. ubi dicitur. Ut
des autem prudentis posse consilium. non quidem ad premissa puta ad san-
tatem sive fortunam. sed omnino ad totum bene vivere.

De dubijs non diffinas sed suspensas tene sententiam. Nihil
inexpertum affirmes quia non omne quod verisimile est statim verum est.
sicut et sepe quod primum incredibile videtur non potest tunc esse falsum
Crebro siquidem faciem medacij veritas retinet. Crebro siquis
de medacij sub specie veritatis occultat nam sicut aliquoties

et sic facie sine fronte aduersas amice et blandam adulator
ostendit. Sic visibile colorat ut fallat vel ut surripiat conat
Dic autor ponit aliam conditionem sapientis quod seruari debet in causis incer
tis. Voles quod prudens homo non debet diffinire seu notificare dubia sed per
trahere iniam donec veritatem experiri poterit. quod ut ait autor quicquid cla
uit. Prudentis mos est varias inquirere causas. Ut valeat mentem cer
tificare suas. Idcirco non debet affirmare incognita. quod ex hoc posset in
erroris cadere. Et rationes subiungit. quod non omne quod sicut videtur veri
verum huius est. nec omne quod videtur esse falsum. Incredibile est. quod me
dactum specie veritatis sepe occultat et conuerso. Tullius autor est in
padoctis. cuius inquit. nihil est tam incredibile quod non discendo fiat proba
bile. nihil tam horridum tam incultum quod non respicere delectat ofone. Et
hoc ostendit hic Seneca a signo. quod sicut interdum amicus ostendit fa
ciem iratam aduersum amicum. attamen hoc non facit ex rancore vel
causa odij. sed causa correctionis. quod procedit ex bono fundamento
quod intrinsecus verus est licet appareat extrinsecus habere frontem ad
uersam. id est inimicitiam. Sed deceptor sine adulator multo sceleris ostendit
faciem amicabilem. quod procedit ex fonte odij. quod semper decipit aut de
cipere querit. Sic verisimile multoties colorat. ut assumat faciem
vert. Prudens autem debet esse cauius. et non facilis ad credendum. quod
hoc victosum est videlicet Quod in li. fastorum. sed nos in vicium credu
la turba sumus. quod d. Ex quo nos ceteris populus sumus. scilicet ad cre
dendum et ergo in vicio sumus. prudens autem debet inquirere causas.

Si prudens esse cupis in futura prospectu intende. et quod a
mo contingere possunt circa propone. nihil tibi subitum sit sed to
tum ante conspicias. nam qui prudens est non dicit. ego non
putari quidem hoc fieri. quia non dubitat sed expectat.
non suspicatur sed cauet.

Postquam Seneca in precedentiibus ostendebat doctrinam quam sapiens non
debeat esse facilis ad credendum. sed de certitudinaliter indagare veritatem
Iuxta illud Prologi. Non pateant faciles rumoribus aures. Quod nescit
relinquat credere minus liceat. De consequenter continuando dicit quod pru
dens debet prospicere ea que futura sunt. et iuxta hoc ordinare negotium suum.
Hoc dicit vult Seneca. In poetria noua cum dicit. Precurrat oculi gres
sus uos uile mentem. Et vires mentis tuas si fortis es. aude Sordida. si
fragilis huius impone minora. Que verba nihil aliud prebent quam quod sa
piens debet considerare oculis et mente gressus. id est illud quod aggrediat. Et
itaque vires et vires ordinare debet. Tullius autem est in offi. li. i. Magnitudo

genū est cogitatione p̄constituere et ordinare q̄ euentu p̄fit. q̄ vltis
raro corruident p̄mis. vt ait Boe. de dif. sco. in fine. Prima h̄ q̄n̄ op̄
salus fiāt iudicia. vltia t̄n̄ alterius saporis cōm̄nōm̄ta manebunt
Inferi Seneca in textu q̄ prudenti n̄h̄l subditus d̄ esse. q̄ multa
mala cōtingit ex cōsilio veloci vt dicit Agellus in speculo stultorū
Rebus in ambiguis q̄tēs fortuna laborat. Cōsiliū p̄cept̄ nō d̄ esse
nimis. Impetus vt memini s̄uls est male cuncta m̄strat. Si male
cūcta ergo nec vlla b̄n̄. Ideo prudēs hō singla d̄ sp̄ p̄spicere ne in
malū finē terminauerit. Ne dicat ergo nō putauit q̄ hoc cōtingere ve
luit q̄ nō p̄tinet ad prudentiā s̄u ad prudentē. q̄ prudēs nō dul
tat sed expectat bonū. nō opinat sed cauet. i. caute agit.

Cū in s̄tū q̄cām facti in q̄re et cū in iūtia rerū inuenieris ep̄i
cogitabis. scito te i q̄bus d̄a debere p̄seuerare q̄ incepisti. q̄
d̄a hō nec incipe debes in quib̄ p̄seuerare nō p̄iū est. Pru
dēs fallere nō vult nec falli p̄t. Bonū est vixi etiā i morte
nemine fallere. op̄iniones tue sint iudicia. cogitationes
inutiles et vanas velut somnio s̄iles. nō in mentes recipi
as quib̄ si anim̄ tū oblectauerit. cū oīa b̄n̄ dispositis
restitis remanebis. s̄ cogitatio tua stabit et firma sit siue
deliberet siue q̄rat siue p̄replet et nūq̄ recedat a vero.

In ista p̄te autor ponit aliud officiū prudente qd̄ respicit originē in
actu. Cū inuestigare cās rerū et p̄riū prudentis. Testis est autor d̄nc̄
clauū. cui dicit. Prudentis mos est varias in q̄re cās. Et Ut q̄. i.
Seor. Felx q̄ potuit rerū cognoscere cās. Tūc ibi. Cū in iūtia rerū
inuenieris re. Ponit notabile p̄ q̄ facit Ph̄s. h̄. de aia. Iustū est oīa
a sine denotare. et p̄n̄fre. Si bene succedit nō p̄ma h̄ vltima spe
etas. A casu defa s̄be d̄ies nō solis ab ortu. Et alibi. Qd̄ cōplere ne
q̄ p̄ncipare caue. Metrista. Quicqd̄ agas prudēter agas. et resp̄
ce finē. q̄ finis est optima cā. Et cuius finis bonus ip̄m q̄ bonū est
Sed ibi. Scto q̄ in q̄bus d̄a re. Autor ponit alia officia prudente
q̄tū ad sermonē. ibi. Sermo q̄. Sciendū q̄ inter oīa opa agenda
in oībus rebus qd̄a sunt vtilia et bona q̄ incipienda sunt et ad fines
deducēda. Sed alia sunt opa viciosa in q̄bus nō est p̄seuerandū.
Sermo q̄ tū nō sit ianis. s̄ aut suadeat aut moneat aut
cōsoleat aut p̄cipiat. Lauda p̄e vitupa p̄e. Nā s̄it rep̄
hensibilis est nimia laudatio. et imoderata vitupatio. et
la s̄iquidē adolatione. ista hō malignitate suspecta est.

Testimoniū veritati nō amicitie reddas. Cū considera
tione promittas. sed plenius q̄. p̄miseris presta.

Hic Seneca ponit aliud officiū prudentie q̄ respicit sermonē pru
dentis dicens. qualiter prudens d̄ regere suū sermonē. d. Sermo
prudētis nō d̄ esse inania. Unde nota q̄ sermo vanus et inanis
dicitur qui. p̄fert sine vtilitate. p̄ferētis et audientis. de q̄ homo tenetur
reodere rōnem in die nouissimo. Unde Prover. 1. Qui moderat la
bia sua hic prudētissimus est. cui etiā cōcordat Cato. d. Virtutē pri
mā puto cōpescere linguā. Sed ibi. Lau. parce. et. Hic ponit tria
officia prudentie per ordinē. et vult q̄ prudens homo laudet aliquē
parce et moderate vt patet in textu.

Si prudens es. animus tuus t̄ribus dispense t̄pib⁹. pre
sentia ordina. futura p̄uide. p̄terita recordare. Nā qui n̄
hil de p̄teritis cogitat. vitā perdit. Qui de futuro nō me
ditat. fatuus et obliuiosus appellat. et in oīa incautus in
cidit. p̄ponas igit̄ in aīo tuo futura bona et mala vt
illa sustinere possis. et ista moderare.

Hic bonit aliud officiū prudentie respiciēs quēlibet hoīem volentes
esse tutū et securū. Et facit duo. Primo ponit modū in q̄ docet ho
minē esse cū cāspectū et p̄uidētū. Secōdo eiusdē modi cām subūgit.
ibi. Nā qui nihil et. Quantū ad primū vult autor q̄ vult esse pru
dens ille d̄ aīm suū l̄mitare t̄ribus differētis t̄p̄m. Debet em̄ p̄mo
ordinare non solū ad suā vtilitatē. sed etiā ad aliorū p̄ntia. Secōdo
causa consideratione p̄uidere d̄ ea que sunt futura. Tercio cautior
existat in p̄sentibus et futuris. Debet em̄ m̄morare et retinere ea q̄ p̄
terita sunt. Ubi nota q̄ recordatio p̄teritorū valet nobis ad v̄sa.

Primo. p̄pter p̄ntis vite cōseruationē. Secōdo. p̄pter p̄ntis vite emen
dationē vt dicit Sanfredus. Tercio. p̄pter p̄ntis vite sagationē et or
dinationē. Nā p̄teritorū cogitatione vtile p̄bet consiliū in futuris.
Tunc ibi. P̄ponas igit̄. Autor ponit aliā cōditionē prudentie et
modus conclusionis ex p̄mis habitis volens q̄ prudens debet aīo
suo p̄ponere tam bona q̄ etiā mala. Bona ideo q̄ ipse sapiēt̄er mo
derare possit. se non nimis extollendo. Mala ideo q̄ ea patienter
tollerare possit et se nimis conturbādo. q̄ futura vt in q̄ Aristot. de
regimine principum. si p̄siciant leuius tollerant.

Non semp̄ in actu sis. sed interdū aīo tuo requie dato et
requies illa plena sit sapiēt̄ie studijs et cogitationib⁹ bonis

Nam prudens nunquam ocio marcescit. habet autem aliquando
animum remissum. sed nunquam solum.

Dicit Seneca ponit aliud officium prudente volens quod non solum oportet pru-
denti esse in actu. id est in continuis studiis et imaginationibus. sed aliqui-
sio suo refrigerium praestare potest per gaudia solatia et conuiuia moderata
non nimia. quod est nimium solum in viciis. ubi. Et ideo etiam Phisus. liij.
Eubie. ca. de Entropelia sic dicit. Videntur autem ludus et reches hominum
vita esse necessaria. propter hoc etiam Seneca epistola. xv. ad Lucillum sic ait.
Neque ego tibi te sepe iminere libro aut pugillaribus. dandum est ali-
quod intervallum animo. ita enim vix non resoluat se remittat. Sed ibi. Prudens enim
Dicit subiungit aliud officium prudente. volens quod prudens nunquam debet
esse datus ocio. quod oia prauas cogitationes generat et voluptuosas
delectationes. Quare dicit Alanus in puerbiis. Subtrahere ligna fo-
co si vis extinguere flamas. Et carnis motus oia vina dapes. Et
milititer Ouidius de remedio amoris. Quenit egistis quare sit factus
adulter. In promptu causa est desidiolus erat. Deia si tollas perire
cupido inis arcus. Debet enim prudens interdum habere animum remissum
sed nunquam solum. quia solutus plenus est pigritia.

Nam tarda accelerat. proplexa expedit. dura mollit. rem-
perat aspera. ardua exequit. Scit enim quid qua via ag-
gredi debeat sua. Et singula cito cognoscit. recte et disti-
cte videt. consilia peritorum ex appetitis obscura extimat ex
paruis magna. ex proximis remota. ex partibus tota.

Dicit consequenter ponit actus et quodam opera ipsi prudenti annexa. Volens
ex quod prudens oia non debet vix dicitur est in procedentibus. sed actus hic
in se positus diligenter debet persequi et exercere. videlicet quod tarda et negle-
cta festinanter impleat. difficilia expediat et vix per se clare in se. Et illo-
rum actuum subiungit rationem ibi. Scit enim et. Volens quod prudente. primum
est quod sciat quod et qualiter et qua via ali-
quod opus aggrediendum est. mo-
facili singularia peritorum consilia considerando ex apta ignota ex mi-
nimis ardua. ex proximis longinqua. et ex partibus tota elucida.

Non remoueat dicentis auctoritas. nec quis dicat sed quid
dicat attende. non enim vix multis. sed quibus placeas cogita. Id
quod quod inire possis. Id discere quod scire potes. Id opta-
re quod coram bonis et honestis optari potes. nec te alicui rei
applices. in qua stare tibi tremendum sit et descendere caucendum.
Postquam Seneca in prioribus dixit quod prudens debet se habere in

peris sermonibus et cogitationibus. futurorum meditationibus. et
reitorum recordationibus. Sic consequenter docet quod prudens se bre
debet ad aliorum sermones. scilicet et credulitatem abhibedo. Et ponit
sex officia in ista illa prudentis. Primum est quod homo prudens non credulita
tem adhibet sermone principaliter et famositate ipsius loquentis. sed ex
veritate sermonis que profert. Cicero autem est cum ait. Non est credendus
considerandum quod quis loquitur. sed illud quod quis sentiat. Secundum est
quod prudens debet querere ea que habere potest et non illa que non. Catho.
Quod potes idem tempore operis ne pondere pressus. Succubat labor et
frustra temptata relinquant. Tullius. Absurdum est inquirere quod habe
ri non potest. Ideo accipiendum est et tamen est quod potest haberi. Tertium quod
prudens cogitat quod placeat aliquibus bonis non multis. An. Cunctis
quod placeat credo quod non modo vivat. Quartum quod prudens investigat
illa scire que licita sunt ad sciendum. Catho. Nunc archana dei cella in
quirere quod sit. Cum sis mortalis que sunt mortalia cura. Quintum quod
prudens homo debet optare et vitia et bona iuxta dictum Aristo. in
de regimine principum. Dirige cogitationes bonas tuas in bonum.

Sextum quod prudens homo non debet se exaltare ultra honorem quo
dignus non est. nec applicare negotio cui satisficere non potest ne eius
scandalo recedat a dignitate. Alatus. Arbor late ramas non firme
stat imo. Cum ramis facit corruta nota.

Tunc consilia tibi salubria aduoca cum tibi alludit huius
vite prosperitas. Tunc te velut in lubrico recinebis. ang
sistes nec tibi dabis libero impetus. sed circumspectas quo
endum sit vel quousque.

Nunc in fine huius primi capituli docet Seneca quod prudens si forti
natus fuerit debet implorare consilia maiora sapientium vel simplicius
ita quod parat eum bona deliberatose. nam fortuna mutabilis et variabilis
in ea nulla prosperitas ponenda est. ut habet et Boetius de consolo.
Tertius est Quidius in li. de crisiibus. Kara que est virtus quam non for
tuna gubernat. Passibus ambiguis fortuna salubris erat. Unde sa
piens. Ludus fortune variat imagine lune. Crescit decrescit i eode
sistere nescit. Propterea prudens debet in salubribus consiliis ut me
lius vitam ducere possit nec existimare se debet liberum et habere libe
ros impetus. sed semper in periculo consistere et timere recessum eius. Et
sit quasi ambulans in lubrico. et in via mala et lutoa cum non verax est
sed semper decipit hominem nunc exultando nunc humiliando. Ideo
subdit in ista. Prudens debet se circumspectare quo ambulandum sit et

est quod & qualiter ducat vitam suam in bonis fortibus cum transiteria
sunt. Testis est Alanus cum ait. Nunc adest & abest fugitivus gloria
census. Nam prius adveniat. post quasi somnium abit.

De magnanimitate.

Magnanimitas vero que & fortitudo dicitur si
insit animo tuo cum magna fiducia viues. li
ber alacer & intrepidus. Magnam enim hor
minis donum est. non vacillare sed sibi constare & sine
hulus vite intrepide expectare.

Hoc est secundum principale capitulum huius libri Seneca. q. postquam
determinavit magister de prudentia & de officiis & de conditio
nibus eius. seu de proprietatibus. Hic consequenter facit hoc idem
de magnanimitate que etiam fortitudo dicitur. Et hoc diversimode
dicit enim fortitudo quia secundum eam quis fortiter agit. & in nego
ciis suis fortiter se disponit. et eo quod nostra notitia procedit a gene
ralibus ad specialia. iij. Philo. Unde Tullius. iij. Eibi. Fortitu
do est concepio laboris & periculi cum vilitatis ratione & cum comodo
rum pensatione. Sed magnanimitas dicitur quia magnam enim
habet ad tollerandum ardua & ad aggrediendum terribilia. Sed ibi
Magnam enim &c. Hic Seneca declarat quoddam dictum quod magnam
donum est hominem esse magnanimum. scilicet secundum virtutem. ut dicit. iij. Eibi.
scilicet mori non timedo. Licet enim mors omnium terribilium maximam est
ut dicit Philo. iij. Eibi. Tunc magnanimus timere debet quod mors
est de dono nature ut dicit Seneca in li. de remedio fortune.

Si magnanimus fueris nunquam iudicabis tibi contumeliam
fieri de inimico. dices non nocuit mihi sed animum nocendi
habuit. Et cum illi in prete tua habueris vindictam puta
bis vindicare potuisse. scito enim magnam & honestam geo
niam vindicare esse ignoscere.

Hic Seneca tangit unam speciem fortitudinis seu magnanimitatis quod
patientia dicitur. Et primo ponit doctrinam. secundo subiungit causam
illius. Scito enim &c. Vult ergo quod homo vere fortis non debet repu
rare contumeliam ab inimico sibi illatam. nec vindictam statim appetere
sed sufficit alicui potuisse nocere. quod secundum Boetium inimico parere
est opus pietatis. quod autem parcat dementiam facit. Quia secundum Tullium
primo rethorices. Patientia est honestatis ac vilitatis causa retri
arduarum & terribilium voluntaria ac diuturna oppressio.